

NECHANICKÁ AFÉRA

„Vážené shromáždění! Sestry a bratři!

Po dvou rušných dnech opouští Selská jízda Nechanic. Bohužel, že jí nebylo možno ukázat Vám více než rozchod do svých domovů, když ministerstvo vnitra zakázalo jí konání soutěží a závodů. Nejsou nám, selským jezdcům, známy důvody tohoto v posledních dnech činěného opatření a litujeme, že k tomuto stavu věci došlo. Prohlašuji, že soutěže a závody měly jeden cíl: chovatelský a sportovní. Jakýkoliv jiný selští jezdci rezolutně odmítají. Nejvyšší správní soud rozhodl o další existenci Selských jízd a zrušil výnos ministerstva vnitra proto, že Selská jízda byla a na původních stanovách zůstala spolkem nepolitickým a hluboce vlasteneckým. Vždyť okupanti dobře věděli, proč je rozpustili.

Selský jezdec – zemědělec – je přinejmenším právě tak velkým vlastencem jako ostatní složky národa. Žalujeme proto dnes veřejně a spontánně urážku československého selství, toho selství, ke kterému patří selský jezdec a všichni chovatelé a milovníci našich koní. Žalujeme důrazně jménem čs. občana, který před branami tohoto městečka zůstal jako žebrák a tulák proto, že šel mezi nás, selské jezdce. Bude věcí vlády a parlamentu, aby podrobily záležitosti nechanickou podrobnému a přísnému vyšetření.

My, selští jezdci – a myslím, že mohu tak prohlásit za Vás všechny neznámé – nemáme nic než své chalupy, pole a koně. Má-li jiná vrstva své sporty, má čsl. rolník svou jízdu na koni.

Voláme důrazně – neberte nám toho mála z posledních radostí vesnice. Již za starého Říma měl právo svobodný občan i jízdy na koni a jen otrokům bylo toto právo odňato. Jsou-li dnes otroky práce na chalupě a statku – nedělejte z nás méněcenné občany tohoto státu. Urážku svého stavu, citu, srdce a vlasteneckého zánícení jsme disciplinovaně přijali jednou, ale naposledy. Jako disciplinovaní ustupujeme rozkazu ministerstva vnitra a rozcházíme se do svých domovů s hořkostí.

Bylo mi uloženo, abych se s Vámi rozloučil. Děkuji Vám všem za účast a prosím, abyste v klidu a kázni dojeli do svých domovů. To je příkazem ukázněného občana a selského jezdce. Děkuji hlavně všem sestrám a bratrům ze Slovenska, Slezska, Moravy a vzdálených krajů Čech. My bližší měli jsme námahu menší. Děkuji občanům Nechanic, Starých Nechanic, Lubna a Kunčic i ostatním obcím, které projevíly vzácnou ochotu a pomoc selským jezdcům a prokázaly k nám tak kladný a krásný poměr.

Děkuji všem zúčastněným z blízka i z dále za jejich obětavost a dobrou vůli podpořit naše snahy a nechanickým občanům zejména, že svým postojem umožnili v klidu prožít nám tyto 2 rušné dny. Sokol nechanický nechť vzkvétá. Prosím Vás všechny, zachovejte nám tuto svoji přízeň i do budoucnosti.

U příležitosti našich závodů chtěli jsme vzpomenouti našich mrtvých – padlých a umučených v době nesvobody a obnoviti také svůj slib, že svému ušlechtilému poslání věrni zůstaneme. Bylo nám to znemožněno, a tak alespoň při odchodu voláme: Čest našim mrtvým, odvahu a statečnost živým, věrnost republice a jejímu presidentu až do smrti!

Věřím, že čeští sedláci vrátí se do svých domovů, aby pracovali na sklizni pro zajištění výživy celého národa a tím pomohli splnit dvouletku.

Provolávám slávu Československé republice! Nechť vítězí spravedlivá věc Selských jízd.

Nazdar!“

(JIRÁSEK, Z.: *Nechanická aféra*. Státní okresní archiv, Hradec Králové 1992, s. 77–80.)

» Nezkrácená verze ukázky textu

MOŽNÉ OTÁZKY:

Za jakým účelem byly pořádány Selské jízdy a jakou tradici a hodnoty odrážely?

Proč pořádání Selských jízd vadilo jak nacistům, tak komunistům?

Na čí pokyn byly zakázány selské slavnosti v Nechanicích? Proč docházelo k omezování spolkového hnutí již před únorem 1948? Jak to bylo možné?

Jaké všechny složky dohlížely na klidný průběh celé akce?

Jakých hodnot se ve svém projevu dovolává František Petřík?

Připomínají vám Selské jízdy jiná spolková hnutí, k jejichž rozvoji došlo v dobách ČSR? Jaký byl jejich poválečný osud?

SELSKÉ JÍZDY

Selské jízdy vznikly v polovině 19. století jako projev vlastenecky laděných emancipačních snah v prostředí české a moravské vesnice. Nejsilnější jezdecké selské spolky se utvořily na Podbrdsku, na Moravském Slovácku a v Podkrkonoší. Hlavní náplní těchto selských spolků (*bandérií*) bylo provozování jezdeckého sportu a celkový zájem o chovatelství koní. Tato činnost nemalou měrou pozdvihovala u sedláků sebevědomí, dále v nich posilovala smysl pro pořádek, autoritu a disciplínu. Po vzniku Československé republiky v roce 1918 došlo k úzké provázanosti selských bandérií s Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu. Mnozí z vedoucích činitelů jezdeckých selských spolků se stávali zároveň čelnými představiteli agrárníků na regionální i celorepublikové úrovni. Spolupráce s agrárníky dospěla k vytvoření organizačního rámce těchto uskupení v tzv. Ústředí selských jízd. Selské jízdy dále úzce spolupracovaly s Československou obcí sokolskou, se Střeleckými jednotami a ministerstvem národní obrany, které jim poskytovalo maximální podporu. Všeobecně byla jízda na koni chápána jako součást branných sportů. Není tedy divu, že během druhé světové války byly Selské jízdy zakázány a prohlášeny za organizaci nepřátelskou německé říši. Po skončení druhé světové války přívrženci Selských jízd počítali s jejich rychlou obnovou, KSČ se však postavila proti s očerňující rétorikou, že jde o branný sbor nepovolené Republikánské strany. Teprve Nejvyšší správní soud jim dal za pravdu a existenci a činnost Selských jízd povolil. Venkov se chystal navázat na předválečnou tradici vlastenectví a lásky k rodné půdě. Komunisté však od počátku usilovali o rozbití stávající venkovské komunity a o potlačení projevů vlastenectví. Nechanické události se tak staly zkouškou bezpečnostních složek na blížící se únorový převrat roku 1948.

(Zdroj: JIRÁSEK, Z.: *Nechanická aféra*. Státní okresní archiv, Hradec Králové 1992.)

JIRÁSEK, Z.: Nechanická aféra. Státní okresní archiv, Hradec Králové 1992.

ZDENĚK JIRÁSEK (1957)

Po absolvování gymnázia v Trutnově vystudoval na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci. Dlouhodobě působí na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě. Ve svém studiu se věnuje nejnovějším politickým a hospodářským dějinám, česko-polským vztahům a dějinám Slezska.

NECHANICKÁ AFÉRA

Kniha líčí zdánlivě lokální a marginální událost, zachycuje okolnosti zákazu zemědělských slavností, soutěží a závodů – tzv. Selských jízd v Nechanicích u Hradce Králové ve dnech 5. a 6. července 1947. Po úvodní studii, v níž charakterizuje fenomén tradičních selských oslav v Čechách a na Moravě, se autor ocitne v zákulisí příprav na dlouho očekávané slavnostní akci sedláků v Nechanicích v červenci roku 1947. Místo poválečného oživení tradice Selských jízd, které byly za Protektorátu zakázány, se víkendové oslavy promění v urputný vyčkávací souboj mezi organizátory akce a bezpečnostními složkami státu pod patronátem ministerstva vnitra, řízeného komunistou Václavem Noskem. Ty zadržují několik tisíc osob téměř dva dny před branami města z obav před údajnými nepokoji. Po dlouhém a úporném jednání obou stran byl povolen alespoň nástup Selské jízdy na nedělní odpoledne. Ihned po projevu starosty Nechanic Františka Petříka je akce oficiálně ukončena a rozpuštěna. Ve večerních hodinách pak místo opouští již jen královéhradecká Státní bezpečnost a přivolané oddíly příslušníků Veřejné bezpečnosti z širokého okolí pod dohledem ministerstva vnitra. Po protichůdných ohlasech v tisku i na parlamentní půdě postupně celá událost vyzní do ztracena. Po únoru 1948 jsou v několika vlnách (pro svůj vliv na vesnickou pospolitost) likvidováni hlavní organizátoři tzv. Nechanické aféry i někteří její účastníci.

NECHANICKÁ AFÉRA

» Zpět

Po 12. hodině přijeli z Hradce Králové členové předsednictva závodů spolu s dr. Palátem. Jednání pokračovala na zdejší stanici SNB. Nakonec obě strany dospěly k dohodě. Zmocněnec ministra vnitra povolil konání krátkého shromáždění na nechanickém náměstí. Organizátoři naopak podepsali prohlášení tohoto znění:

„Podepsaní pořadatelé oslav Selské jízdy, které byly proponovány na dny 6. a 7. července 1947 v Nechanicích, okres Hradec Králové, vzali dobrovolně na vědomí, že závody byly na pokyn ministerstva vnitra zakázány, a prohlašují, že ustoupí od jakýchkoli příprav ke konání závodů, svolají o 17. hodině v Nechanicích přítomné členstvo Selských jízd k nástupu za účelem odchodu z města směrem do svých domovů.

Nástup na 17 hodin stanoví se z důvodu nakrmení koní a příprav k odjezdu.

Bezprostředně po nástupu poděkuje formálně obyvatelstvu Nechanic starosta Selských jízd František Petřík a rozloučí se se sestrami a bratry i hosty, kteří se sjeli k proponovaným závodům. Do doby odchodu i během odchodu zavazují se podepsaní udržeti mezi svým členstvem a hosty veřejný klid a pořádek.“

Shora uvedené prohlášení a záruku dávají podepsaní okresní náčelníci Horák, Rykl, Pluhař a Chmelař.

Dr. Palát o výsledku jednání ihned telegraficky informoval ve 13.27 ministerstvo vnitra a zároveň i ministra vnitra Václava Noska, který byl toho času v Havlíčkově Brodě.

Teprve nyní nastalo určité uvolnění. Na základě pokynů ministerského zmocněnce stáhl pplk. Macoun všechny příslušníky SNB z města s výjimkou pořádkových skupin. V 15.30 byl vydán rozkaz k uvolnění příjezdových cest. Zbývající masa lidí se tedy konečně dostala do centra městečka, kde byla nejen informována o dalším programu, ale byl zde rozdáván i námi již zmíněný Vzkaz Selských jízd č. 1. Ve městě se zdržovali poslanci nekomunistických stran, odpoledne přibyl do městečka i generální tajemník národních socialistů doc. dr. Vladimír Krajina. Mezitím sestavovali František Petřík s Kubištou závěrečné slovo. Dr. Palát si však vyhradil jeho předběžnou cenzuru.

Seřazování jezdců na náměstí se však opět opozdilo. Dr. Palát okamžitě naléhal, aby bylo shromáždění rozehnáno pro nedodržení úmluvy. Dr. Macoun jej však přesvědčil, že zpoždění nebylo zaviněno pořadateli, ale poštovním autobusem.

Z městského amplionu se na úvod ozval hlas Františka Petříka, kterému naslouchalo okolo 5 tisíc lidí a 300 selských jezdců na koních. Na náměstí vlály standarty Selských jízd z Ostravské, Domažlické, Pardubické a Nechanické župy, seřazování koní vedl Ladislav Chmelař.

František Petřík řekl:

„Vážené shromáždění! Sestry a bratři!

Po dvou rušných dnech opouští Selská jízda Nechanic. Bohužel, že jí nebylo možno ukázati Vám více než rozchod do svých domovů, když ministerstvo vnitra zakázalo jí konání soutěží a závodů. Nejsou nám, selským jezdcům, známy důvody tohoto v posledních dnech činěného opatření a litujeme, že k tomuto stavu věcí došlo. Prohlašuji, že soutěže a závody měly jeden cíl: chovatelský a sportovní. Jakýkoliv jiný selští jezdci rezolutně odmítají. Nejvyšší správní soud rozhodl o další existenci Selských jízd a zrušil výnos ministerstva vnitra proto, že Selská jízda byla a na původních stanovách zůstala spolkem nepolitickým a hluboce vlasteneckým. Vždyť okupanti dobře věděli, proč je rozpustili.

Selský jezdec – zemědělec – je přinejmenším právě tak velkým vlastencem jako ostatní složky národa. Žalujeme proto dnes veřejně a spontánně urážku československého selství, toho selství, ke kterému patří selský jezdec a všichni chovatelé a milovníci našich koní. Žalujeme důrazně jménem čs. občana, který před branami tohoto městečka zůstal jako žebrák

a tulák proto, že šel mezi nás, selské jezdce. Bude věcí vlády a parlamentu, aby podrobily záležitosti nechanickou podrobnému a přísnému vyšetření.

My, selští jezdci – a myslím, že mohu tak prohlásit za Vás všechny neznámé – nemáme nic než své chalupy, pole a koně. Má-li jiná vrstva své sporty, má čsl. rolník svou jízdu na koni.

Voláme důrazně – neberte nám toho mála z posledních radostí vesnice. Již za starého Říma měl právo svobodný občan i jízdy na koni a jen otrokům bylo toto právo odňato. Jsou-li dnes otroky práce na chalupě a statku – nedělejte z nás méněcenné občany tohoto státu. Urážku svého stavu, citu, srdce a vlasteneckého zanícení jsme disciplinovaně přijali jednou, ale naposledy. Jako disciplinovaní ustupujeme rozkazu ministerstva vnitra a rozcházíme se do svých domovů s hořkostí.

Bylo mi uloženo, abych se s Vámi rozloučil. Děkuji Vám všem za účast a prosím, abyste v klidu a kázni dojeli do svých domovů. To je příkazem ukázněného občana a selského jezdce. Děkuji hlavně všem sestrám a bratrům ze Slovenska, Slezska, Moravy a vzdálených krajů Čech. My bližší měli jsme námahu menší. Děkuji občanům Nechanic, Starých Nechanic, Lubna a Kunčic i ostatním obcím, které projevíly vzácnou ochotu a pomoc selským jezcům a prokázaly k nám tak kladný a krásný poměr.

Děkuji všem zúčastněným z blízka i z dále za jejich obětavost a dobrou vůli podpořit naše snahy a nechanickým občanům zejména, že svým postojem umožnili v klidu prožít nám tyto 2 rušné dny. Sokol nechanický nechť vzkvétá. Prosím Vás všechny, zachovejte nám tuto svoji přízeň i do budoucnosti.

U příležitosti našich závodů chtěli jsme vzpomenouti našich mrtvých – padlých a umučených v době nesvobody a obnoviti také svůj slib, že svému ušlechtilému poslání věrni zůstaneme. Bylo nám to znemožněno, a tak alespoň při odchodu voláme:

Čest našim mrtvým, odvahu a statečnost živým, věrnost republice a jejímu presidentu až do smrti!

Věřím, že čeští sedláci vrátí se do svých domovů, aby pracovali na sklizni pro zajištění výživy celého národa a tím pomohli splnit dvouletku.

Provolávám slávu Československé republice! Nechť vítězí spravedlivá věc Selských jízd. Nazdar!“

František Petřík byl několikrát přerušen souhlasnými výkřiky a potleskem. Po závěrečném „Nazdar!“ počali shromáždění zpívat československou hymnu, po níž následovala píseň Selských jízd „Jenom ty mě, můj koníčku“. Přímo z koně promluvil velmi krátce ještě Ladislav Chmelař. Ujistil přítomné, že závody v Nechanicích budou, a pak vydal rozkaz k rozchodu.

Selští jezdci se vztyčenými hlavami opouštěli na svých koních obec Nechanice. V 18.16 se náměstí definitivně vyprázdnilo. Pplk. Karel Macoun postupně odvolával jednotlivá bezpečnostní opatření. Oddíly příslušníků SNB (celkem se akce zúčastnilo 433 příslušníků, podle některých pramenů však až přes 900 – pravděpodobnější se však jeví odhad pohybující se kolem 500 ozbrojených mužů) odjížděly do domovských míst. Ve 21.00 opustili Nechanice pražští samopalníci a příslušníci SNB z Mladé Boleslavi a Jičína.

Ve 23.00 obhlédl ještě naposledy pplk. Macoun situaci a odjel se zbytkem příslušníků SNB do Hradce Králové. Na místní stanici zůstala kromě obvyklého stavu ještě osmičlenná posila. Vzhledem k naprostému klidu byla tato skupina stažena do Hradce Králové dne 7. července 1947 v 7.30. Skončil napjatý víkend, který měl mít další pokračování – byť v jiných formách.

(JIRÁSEK, Z.: *Nechanická aféra*. Státní okresní archiv, Hradec Králové 1992, s. 77–80.)

» Zpět